

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 15 stycznia 2016 r.

Pozycja 24

POSTANOWIENIE z dnia 25 września 2015 r. Sygn. akt Ts 186/15

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Stanisław Biernat,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej S.K. w sprawie zgodności:

art. 49 i art. 54 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, ze zm.) z art. 32 ust. 1 w zw. z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 5 maja 2015 r. (data nadania) S.K. (dalej: skarżący) zakwestionował zgodność art. 49 i art. 54 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89 poz. 555, ze zm.; dalej: k.p.k.) w zakresie, w jakim nie dopuszczają możliwości udziału wspólnika spółki jawnej w postępowaniu karnym w charakterze pokrzywdzonego z art. 32 ust. 1 w zw. z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

Skarga konstytucyjna została wniesiona w związku z następującą sprawą. Skarżący, – oskarżony o popełnienie przestępstwa opisanego w art. 90 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2013 r. poz. 1409, ze zm.; dalej: prawo budowlane), doprowadził do zniszczenia i uszkodzenia budynku maszynowo-technicznego o wartości 200 000 zł, działając tym samym na szkodę spółki jawnej, której skarżący jest wspólnikiem. Sąd Rejonowy dla K. postanowieniem ze stycznia 2015 r. odmówił skarżącemu udziału w postępowaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego. Zdaniem sądu nie doszło do bezpośredniego naruszenia praw skarżącego w kontekście postawionych zarzutów, skutkiem czego został on uznany za nieuprawnionego do przystąpienia do sprawy jako oskarżyciel posiłkowy.

Według skarżącego obecne uregulowanie zawarte w kodeksie postępowania karnego odnoszące się do instytucji pokrzywdzonego, z niezrozumiałych przyczyn prowadzi do odmienną jego interpretacji przy rozstrzyganiu o możliwości występowania w postępowaniu karnym w charakterze oskarżyciela posiłkowego jednostek organizacji nieposiadających osobowości prawnej, lecz wyposażonych w zdolność prawną. Jak podkreśla skarżący, w zaistnia-

łej sytuacji doszło do wykorzystania „luki w prawie”, co doprowadziło do naruszenia konstytucyjnej zasady równości wobec prawa zawartej w art. 32 ust. 1 Konstytucji, jak również uniemożliwienia dochodzenia prawnie chronionych interesów oraz obrony praw w postępowaniach przed organami wymiaru sprawiedliwości, o czym mowa w art. 45 ust. 1 Konstytucji.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Na podstawie art. 138 w zw. z art. 139 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 1064; dalej: ustawa o TK z 2015 r.) z dniem 30 sierpnia 2015 r. utraciła moc ustawa z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm.; dalej: ustawa o TK). Zgodnie z art. 134 pkt 1 ustawy o TK z 2015 r. w sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy w postępowaniu przed Trybunałem w zakresie dotyczącym wstępnego rozpoznania stosuje się przepisy dotychczasowe, tzn. przepisy ustawy o TK. Rozpatrywana skarga konstytucyjna została wniesiona przed dniem wejścia w życie ustawy o TK z 2015 r., dlatego do jej wstępnej kontroli zastosowanie mają przepisy ustawy o TK.

W myśl art. 79 ust. 1 Konstytucji każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie których sąd lub organ administracji publicznej orzekły ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji. Zgodnie z art. 36 ust. 1 w zw. z art. 49 ustawy o TK skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym, podczas którego Trybunał Konstytucyjny bada, czy skarga odpowiada określonym przez prawo wymogom. Procedura ta umożliwia już w początkowej fazie postępowania, wyeliminowanie spraw, które nie mogą być przedmiotem merytorycznego rozpoznania przez Trybunał Konstytucyjny.

W pierwszej kolejności Trybunał stwierdza, że zakwestionowane przez skarżącego przepisy nie były podstawą orzeczenia wskazanego przez niego jako ostateczne. Na podstawie art. 47 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK skarżący obowiązany jest do dokładnego określenia ustawy lub innego aktu normatywnego na podstawie których sąd lub organ administracji publicznej orzekły ostatecznie o wolnościach lub prawach albo obowiązkach określonych w Konstytucji i w stosunku do których skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją. We wniesionej do Trybunału skardze konstytucyjnej skarżący zakwestionował zgodność z Konstytucją art. 49 i art. 54 § 1 k.p.k. Przepisy art. 49 zawierają definicję legalną pokrzywdzonego oraz wskazują, które podmioty są uprawnione do wykonywania praw pokrzywdzonego, natomiast zgodnie z art. 54 § 1 k.p.k.: „Jeżeli akt oskarżenia wniósł oskarżyciel publiczny, pokrzywdzony może aż do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej złożyć oświadczenie, że będzie działał w charakterze oskarżyciela posiłkowego”. Jednakże żaden z tych przepisów nie stanowił podstawy prawnej postanowienia Sądu Rejonowego dla K. ze stycznia 2015 r. Wskazane orzeczenie zostało wydane – co zresztą dostrzegła sam skarżący – na podstawie przepisu art. 56 § 2 k.p.k., w myśl którego: „Sąd orzeka także, iż oskarżyciel posiłkowy nie może brać udziału w postępowaniu, jeżeli stwierdzi, że nie jest on osobą uprawnioną lub jego akt oskarżenia albo oświadczenie o przystąpieniu do postępowania zostało złożone po terminie”. Obowiązek dokładnego określenia przepisu, który stanowił podstawę wydania ostatecznego orzeczenia, nabiera szczególnego znaczenia w związku z zasadą wyrażoną w art. 66 ustawy o TK. Zgodnie z nią Trybunał – orzekając – jest związany granicami skargi konstytucyjnej. Oznacza to, że formułując zarzut niekonstytucyjności kwestionowanych przepisów, skarżący określa – w sposób wiążący dla Trybunału – podstawę

skargi, a więc unormowania Konstytucji, które mają stanowić wzorzec kontroli przepisów zaskarżonych w skardze konstytucyjnej. W ocenie Trybunału w przedmiotowej sprawie określona przez skarżącego podstawa nie jest jednak adekwatna ani do przepisów uczynionych przedmiotem skargi, ani do orzeczenia, z wydaniem którego wiąże on zarzuty niekonstytucyjności, co także stanowi podstawę odmowy nadania dalszego biegu analizowanej skardze konstytucyjnej.

Ponadto Trybunał zaznacza, że zarzut naruszenia art. 32 ust. 1 w zw. z art. 45 ust. 1 przez zakwestionowany art. 49 i art. 54 § 1 k.p.k. jest oczywiście bezzasadny. Nie budzi wątpliwości, że przepis art. 49 k.p.k. nie wyłącza możliwości udziału w postępowaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego ani współnika spółki jawnej, ani samej spółki jawnej. Spółka jawna może występować w postępowaniu karnym w charakterze pokrzywdzonego, gdyż do niej stosuje się odpowiednio przepisy o osobach prawnych (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 21 lipca 2011 r., sygn. akt I KZP 7/11, BPK 2011, nr 10). Na podstawie art. 56 § 2 k.p.k. sąd może odmówić udziału oskarżycielowi posiłkowemu w postępowaniu, jeżeli stwierdzi m.in., że wnoszący o to nie wypełnia materialnych przesłanek określonych w art. 49 § 1 k.p.k., tj. nie jest pokrzywdzonym w danej sprawie. Sąd Rejonowy dla K. w sprawie skarżącego stwierdził, że nie ustalono osoby fizycznej lub prawnej, której dobro prawne zostało naruszone lub zagrożone działaniem przestępnym, a nie za pośrednictwem godzenia w inne dobro. Nie ma zatem wątpliwości, że zakwestionowane przez skarżącego przepisy nie wyłączają współnika spółki jawnej, jak i samej spółki od udziału w postępowaniu karnym w charakterze oskarżyciela posiłkowego. Uzyskanie statusu oskarżyciela posiłkowego w postępowaniu karnym uzależnione jest jednak od zaistnienia określonych okoliczności faktycznych – bezpośredniego naruszenia lub zagrożenia dobra prawnego, przy uwzględnieniu szczególnego charakteru statusu zakładu ubezpieczeń oraz wyjątków, w jakich dopuszcza się działanie za pokrzywdzonego, które w analizowanej sprawie nie wystąpiły – które każdorazowo i względem każdego podmiotu oceniane są indywidualnie. To właśnie ocena dokonana przez sąd w określonych okolicznościach doprowadziła do uznania, że skarżący nie jest pokrzywdzonym w tym konkretnym postępowaniu – ze względu na przymiot bycia współnikiem spółki jawnej – lecz na brak pokrzywdzenia. W związku z powyższym zarzuty podniesione przez skarżącego Trybunał uznał za oczywiście bezzasadne.

Jednocześnie Trybunał stwierdza, że analizowana skarga jest niedopuszczalna w świetle art. 39 ust. 1 ustawy o TK, ponieważ postawione w niej zarzuty dotyczą sfery stosowania prawa. Skarżący jako ostateczne orzeczenie o swoich wolnościach wskazał postanowienie Sądu Rejonowego dla K. ze stycznia 2015 r., w którym sąd ten odmówił mu udziału w postępowaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego. Z analizy uzasadnienia wniesionej skargi konstytucyjnej jednoznacznie wynika, że skarżący kwestionuje sposób rozstrzygnięcia w przedmiotowej sprawie, a nie konkretne przepisy. Zdaniem skarżącego Sąd Rejonowy dla K. niesłusznie uznał, że współnik spółki jawnej jest osobą nieuprawnioną do złożenia wniosku o występowanie w postępowaniu karnym w charakterze oskarżyciela posiłkowego, jednocześnie wskazując, że podstawą takiego rozstrzygnięcia była niewłaściwa interpretacja art. 49 k.p.k., który w swojej treści pomija osobowe spółki prawa handlowego. Trybunał podkreśla, że skarga konstytucyjna, o której mowa w art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz ustawie o TK, jest skargą na przepis prawa, nie zaś środkiem służącym zakwestionowania sposobu jego stosowania. W świetle powyższego przepisu Konstytucji, a także unormowań ustawowych, które precyzują zasady, na jakich dopuszczalne jest korzystanie z tego środka ochrony praw, należy stwierdzić, że jedynym możliwym przedmiotem skargi jest przepis prawny wykazujący cechy odpowiadające podwójnej kwalifikacji. Po pierwsze, przedmiotem skargi musi być akt stanowienia prawa – w postaci przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego, prawodawca polski w żadnym bowiem wypadku nie zezwolił na kwestionowanie za pomocą skargi wyłącznie jednostkowych aktów stosowania przepisów, nawet w sytuacji gdy akty te w sposób niebu-

dzący wątpliwości prowadzą do naruszenia konstytucyjnych wolności lub praw skarżącego. Po drugie, jak podkreślał w swoich orzeczeniach Trybunał Konstytucyjny, skarga musi być środkiem kwestionowania przepisów prawnych („skarga na przepis”), nie zaś sfery ich stosowania. Aby więc skarga konstytucyjna mogła doprowadzić do orzeczenia o niekonstytucyjności przepisu, Trybunał winien najpierw ustalić, czy miała ona swoje źródło w samym przepisie, nie zaś w akcie jego stosowania w sprawie skarżącego. Oznacza to, że określenie przez skarżącego przedmiotu skargi jest wadliwe, gdyż jest to skarga na stosowanie prawa, co w świetle art. 79 ust. 1 Konstytucji jest niedopuszczalne.

W tym stanie rzeczy Trybunał Konstytucyjny – na podstawie art. 49 w zw. z art. 36 ust. 3 w zw. z art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK – odmówił nadania skardze konstytucyjnej dalszego biegu.